

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

АНОТОВАНИЙ ЗВІТ

ЗА 2016 РІК

**ПРОГРАМА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НААН
40 “ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ”
(«Аграрна економіка»)**

Керівник програми – Ю.О. ЛУПЕНКО, академік НААН

КИЇВ – 2017

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

АНОТОВАНИЙ ЗВІТ

ЗА 2016 РІК

**ПРОГРАМА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НААН
40 “ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ”
(«Аграрна економіка»)**

Керівник програми – Ю.О. ЛУПЕНКО, академік НААН

КИЇВ – 2017

ВИКОНАВЦІ

ПРОГРАМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НААН 40 “ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ”

Установи – виконавці ПНД 40

Головною установою з виконання програми НААН 40 “Теоретико-методологічне забезпечення економічного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій” є Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки” (ННЦ “ІАЕ”).

До реалізації завдань Програми залучено наукові установи Національної академії аграрних наук України, які координуються НМЦ „Агроекономіка”, зокрема:

- Інститут сільського господарства Полісся НААН;
- Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН;
- Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН;
- Інститут рису НААН;
- Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція;
- Волинська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту сільського господарства Західного Полісся НААН;
- Інститут овочівництва і баштанництва НААН;
- Інститут помології імені Л.П. Симиренка НААН;
- Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН;
- Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН;
- Інститут олійних культур НААН;
- Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН;
- Інститут зрошуваного землеробства НААН
- ДУ Інститут зернових культур НААН;
- Інституту водних проблем і меліорації НААН;
- Інститут картоплярства НААН;
- Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН;
- Товариство з додатковою відповідальністю “Інститут обліку і фінансів”;
- Інститут садівництва НААН;
- Інститут сільського господарства Західного Полісся НААН

Структура ПНД 40 «Теоретико-методологічне забезпечення економічного розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій»

Підпрограма 40.01. «Теоретичні і методологічні засади забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах децентралізації управління» *(керівник – М.Й. МАЛІК, академік НААН);*

Підпрограма 40.02 «Теоретико-методологічні засади забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва та розвитку земельних відносин в умовах формування ринкового обігу земель в Україні та регіонах» *(керівник – В.Я. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК, академік НААН);*

Підпрограма 40.03 «Теоретико-методологічні засади ціноутворення, розвиток ринків аграрної продукції, матеріально-технічних ресурсів та інновацій» *(керівник – О.М. ШПИЧАК, академік НААН);*

Підпрограма 40.04 «Теоретико-методологічні засади фінансового, інвестиційного та облікового забезпечення економічного розвитку аграрного виробництва» *(керівник – М.Я. ДЕМ'ЯНЕНКО, академік НААН).*

**ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ
ПРОГРАМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НААН
40 “ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ”**

Керівник програми – Ю.О. ЛУПЕНКО, академік НААН

**РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГОЛОВНОЇ УСТАНОВИ З
ВИКОНАННЯ ПНД 40 - НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
“ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ” (ННЦ “ІАЕ”)**

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

**ПІДПРОГРАМА 40.01 «ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ
ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ»**

Керівник підпрограми – М.Й. МАЛІК, академік НААН

У 2016 році дослідження проводилися за темами:

**40.01.00.01.Ф; 0116U003105 «Розробити теоретичні і
методичні засади розвитку підприємництва та кооперації
аграрної сфери економіки в умовах євроінтеграції» - керівник:
доктор економічних наук, професор, академік НААН М.Й. МАЛІК.**

***Етап 2016 року – «Створення сприятливих
інституційних умов ведення підприємницької діяльності на
селі (регуляторна та конкурентна політика, продовольча
безпека, лібералізація доступу до ринків продукції та
виробничих факторів)».***

Встановлено, що інституційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері розглядається як сукупність заходів держави щодо формування відповідної інституційної матриці (формальних і неформальних інститутів, а також механізмів примусу). Обґрунтовано засади формування інституційних умов підприємницької діяльності в аграрній сфері економіки і розроблено методичні підходи до систем інтегрованої оцінки умов підприємницької діяльності. Удосконалено алгоритм управління розвитком сільськогосподарських кооперативів, елементом якого є оцінка існуючих передумов щодо їх створення, оцінка придатності суб'єктів як потенційних засновників кооперативів та використання інформації як чинника здобуття кооперативом відповідної ніші на ринку. Розроблена модель сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу по заготівлі і реалізації молока і іншої продукції ОСГ.

40.01.00.02.Ф; 0116U003065 «Теоретично-методологічне забезпечення соціально-економічного розвитку сільських громад та територій» – керівник: кандидат економічних наук О.Г. БУЛАВКА.

Етап 2016 року – «Обґрунтувати теоретично-методичні та науково-організаційні засади модернізації соціального розвитку сільських громад і територій на мікрорівні».

Обґрунтовано теоретично-методичні та науково-організаційні підходи понятійного апарату основних категорій (сільська територія, сільський розвиток, село, поселення, адміністративно-територіальна одиниця, сільська поселенська мережа) їх характерні ознаки розвитку сільських громад і територій в умовах децентралізації влади.

Розроблено: пропозиції щодо збереження людності в сільській поселенській мережі та підвищення престижності умов праці і проживання на селі через призму жіночої праці; систему показників економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема, додану вартість з розрахунку на гектар сільгоспугідь та окупність витрат.

Встановлено, що: децентралізація влади є ключовим механізмом забезпечення розвитку сільських територій та добробуту їх мешканців; матеріальний добробут населення у сільській місцевості, характеризується високим рівнем безробіття, зниженням заробітної плати працюючих та їх споживчого бюджету.

40.01.00.03.Ф; 0116U003054 «Теоретико-методологічне забезпечення управління розвитком агропромислового виробництва і сільських територій на засадах євроінтеграції, децентралізації влади та розвитку самоврядування» – керівник: доктор економічних наук, професор, академік НААН М.Ф. КРОПИВКО.

Етап 2016 року – «Теоретико-методологічне обґрунтування засад і методичний супровід робіт з удосконалення організації та управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій в умовах децентралізації влади та євроінтеграції».

Обґрунтовано: парадигму (теоретико - методологічної моделі) аграрного устрою України; теоретико-методологічні підходи до раціонального поєднання галузевої та територіально самоврядної систем управління розвитком агропромислового виробництва і сільських територій на основі територіально-інтегрованого підходу.

Визначено переважаючі світові тенденції у розвитку агропромислового виробництва та сільських територій, які покладені в основу аграрних і соціальних політик та стратегій сільського розвитку в ЄС і більшості інших розвинутих країн.

Опрацьовано: принципи, технології та моделі побудови контрактних відносин у сферах виробництва (виробничі контракти) та обігу (ринкові контракти), що базуються на усвідомленні сторонами контрактації договірної ціни, спроможної забезпечувати однакову норму прибутку з урахуванням пропорційного розподілу ризиків; методичні підходи до визначення трансакційних витрат контрактації.

Обґрунтовано системні передумови розвитку державно-приватного та соціального партнерства у розвитку агропромислового виробництва і сільських територій; напрями та механізми удосконалення галузевого управління в умовах децентралізації влади та євроінтеграції, основні з яких: дерегуляція господарської діяльності; розвиток сільськогосподарської інформаційно-консультаційної (дорадчої) діяльності.

40.01.00.04.Ф; 0116U003106 «Розробити теоретико-методологічні засади управління продуктивністю аграрного виробництва» - керівник: доктор економічних наук, професор *В.В. ВІТВІЦЬКИЙ*.

Етап 2016 року – **«Розробити концепцію і науково-методичне обґрунтування формування системи управління продуктивністю»**.

Здійснено: оцінку ролі та перспективи розвитку системи агропродуктивності у поступі ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, яка свідчить про недосконалість механізмів вимірювання функції управління, обґрунтування поточних і перспективних проектів; наукову оцінку трансформації поглядів на економічну категорію продуктивності праці та проблеми обліку живої і минулої праці; ретроспективний аналіз сутності теоретичних аспектів продуктивності в аграрних підприємствах.

Розроблено: концептуальна модель взаємодії продуктивності в системі результативності; методичні підходи, базові критерії, концептуальні напрями формування і розвитку системи управління агропродуктивністю в аграрному секторі економіки; класифікацію показників продуктивності аграрних підприємств.

**ПІДПРОГРАМА 40.02 «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА
РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ
ФОРМУВАННЯ РИНКОВОГО ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ
В УКРАЇНІ ТА РЕГІОНАХ»**

Керівник підпрограми – В.Я. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК, академік НААН

У 2016 році дослідження проводилися за темами:

0116U000013; 40.02.00.01.Ф «Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку сільськогосподарського виробництва» - *керівник: доктор економічних наук, професор, академік НААН В.Я. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК.*

Етап 2016 року – «Методичні підходи щодо опрацювання стратегічних напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні та регіонах».

Розроблено методичні підходи щодо опрацювання стратегічних напрямів прогнозування сільськогосподарського виробництва, здійснено аналіз розвитку виробництва сільськогосподарської продукції і розраховано прогноз.

Опрацьована стратегія прогнозування розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні. Для забезпечення визначених стратегічними напрямами валових зборів сільськогосподарських культур при збереженні посівних площ 2014 року, необхідно збільшити урожайність сільськогосподарських культур. За прогнозом валовий збір зернових і зернобобових має зрости до 80 млн т проти 63,9 – у 2014 р., або на 88,7%, у тому числі пшениці до 33,8 проти 24,1, ячменю до 11,5 проти 9,1 (на 26,4%), кукурудзи – до 31,7 проти 28,5 (на 11,2%), а валова продукція рослинництва – зрости до 219,5 проти 177,7 млрд грн, або на 23,5%. Що стосується продукції тваринництва, то по ній норми споживання не забезпечуються.

Для визначення параметрів стратегічних напрямів регіонального аграрного розвитку, не можливо користуватися методикою, яка застосовується для прогнозу по державі в цілому, для чого визначається потреба населення в продуктах харчування з урахуванням експорту та імпорту продукції. Проте у регіонах немає можливості визначення експорту та імпорту продукції.

З точки зору розвитку опрацьовано методичні засади комплексної оцінки аграрного виробництва в регіонах та їх рейтингова оцінка.

40.02.00.02.Ф; 0116U000016 “Розробити теоретико-методологічні засади розвитку земельних відносин в умовах формування ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення та їх ефективного використання” – керівник: доктор економічних наук О.В. ХОДАКІВСЬКА

Етап 2016 року – «Обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку земельних відносин в умовах формування ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення».

Обґрунтовано теоретико-методологічні основи розвитку земельних відносин в умовах формування ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення; наукові засади ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні; теоретико-методологічні засади розвитку земельних відносин в умовах формування ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення.

Доведено, що ринковий обіг сільськогосподарських земель потребує запровадження ефективних регуляторних механізмів.

Опрацьовано методичні підходи до прогнозування майбутньої моделі ринку земель сільськогосподарського призначення.

Запропоновано алгоритм запровадження ринкового обігу земель, який має включати декілька етапів. На першому етапі можливе запровадження купівлі земель територіальними громадами та фізичними особами.

Обґрунтовано теоретичні засади та прикладні основи формування й розвитку регуляторної політики у сфері ринкового обігу земельних ділянок у вітчизняній і світовій практиці.

Встановлено, що розмір орендної плати за земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності не повинен перевищувати величини прибутку з одиниці земельної площі, залученої до господарського використання, що залишається в орендаря.

Доведено, що будь-який суб'єкт господарювання повинен мати джерела для простого й розширеного відтворення галузі. Критичною межею для простого відтворення виробництва є рівень рентабельності не нижчий 15%. У цьому зв'язку підвищення орендної плати за земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної власності не має призводити до зниження рівня рентабельності нижче 15%.

**ПІДПРОГРАМА 40.03 «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
ЗАСАДИ ЦІНОУТВОРЕННЯ, РОЗВИТОК РИНКІВ АГРАРНОЇ
ПРОДУКЦІЇ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ ТА
ІННОВАЦІЙ»**

Керівник підпрограми – О.М. ШПИЧАК, академік НААН

У 2016 році дослідження проводилися за темами:

40.03.00.01.Ф; 0116U003061 «Теоретико-методологічне забезпечення модернізації матеріально-технічної бази та розвитку ринків матеріально-технічних ресурсів і послуг в аграрному секторі економіки» – керівник: доктор економічних наук О.В. ЗАХАРЧУК

Етап 2016 року – «Обґрунтування теоретичних засад відтворення основних виробничих засобів та розвитку матеріально-технічної бази».

Окреслено сутнісні характеристики основних засобів як визначальні положення економічної природи їх відтворення.

Уточнено сутність системи матеріально-технічного забезпечення агропромислового комплексу, задач, які вона вирішує, її значення у відтворенні та розвитку матеріально-технічної бази.

Опрацьовано існуючі методи та удосконалено методичні підходи щодо обґрунтування потреби основних засобів на виробництво окремих видів сільськогосподарської продукції.

Проаналізовано та узагальнено поняття «ринок» та дано визначення поняття «ринок сільськогосподарської техніки».

Доведено, що ефективно управління відтворенням основних засобів зумовлює необхідність уніфікації цього поняття у всіх сферах суспільно-виробничих відносин, яке має синтезувати в собі сутнісні та функціональні ознаки основних засобів за їх економічним, соціальним, інституційно-правовим, управлінським і обліковим змістом.

Розкрито суть відтворення основних засобів, як результату динамічного циклічного кругообігу основного капіталу, за один цикл якого він проявляється в різних функціональних формах у процесі інвестиційної, операційної та фінансової діяльності підприємства, які потребують взаємоузгодженості.

Запропоновано підхід до оцінки потенційної здатності до самофінансування відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах зростання цін на основні засоби сільськогосподарського призначення.

0116U000020 40.03.00.02. Ф. «Теоретико-методологічні засади ціноутворення та розвитку агропродовольчого ринку»

- керівник: кандидат економічних наук О.В. БОДНАР

Етап 2016 року: «Теоретико-методологічні засади обґрунтування механізму ціноутворення на аграрну продукцію з урахуванням інфляційно-девальваційних процесів, інвестиційно-інноваційного забезпечення сільськогосподарського виробництва, рівня купівельної спроможності населення».

Запропоновано методичний підхід щодо врахування комплексного впливу факторів, які викликані становленням та розвитком ринкової економіки та не піддаються управлінню безпосередньо з господарства.

Розроблено: наукові засади виявлення причинно-наслідкових зв'язків у трансформаціях виробничих витрат сільськогосподарських підприємств з урахуванням змін умов господарювання в період становлення та розвитку ринкової економіки; пропозиції щодо забезпечення об'єктивного відображення виробничих витрат у сільськогосподарських підприємствах в умовах різних видів інфляції; організаційно-економічний підхід у формуванні виробничих витрат із поопераційною структуризацією в господарстві у розрізі сільськогосподарських культур; удосконалення інфраструктури аграрного ринку шляхом створення постійно-діючих центрів моніторингу логістики, зберігання, перевалки, постачання і т.д. сільгосппродукції та інфраструктурних бізнес-парків.

Розроблено підходи щодо забезпечення об'єктивного відображення витрат протягом виробничого циклу в умовах високої активності інфляційно-девальваційних процесів.

40.03.00.03.Ф; 0116U003190 „Розробити теоретико-методологічне забезпечення інноваційного розвитку аграрного виробництва та сільських територій” – керівник: кандидат економічних наук М.І. КОЗАК.

Етап 2016 року – „Теоретико-методологічне обґрунтування засад інноваційного розвитку аграрного виробництва та сільських територій”.

Доведено нерівномірність хвилеподібність економічного розвитку як поступального руху, що покладено в основу концепції «довгих хвиль» суспільного відтворення.

З'ясовано, що вітчизняне аграрне виробництво переживає інноваційну кризу, яка пов'язана з відсутністю необхідних умов для розвитку за рахунок освоєння науково-технічних досягнень.

Встановлено, що: основним мотивом ініціювання інноваційних процесів в аграрних підприємствах є отримання додаткових конкурентних переваг; у статистичних збірниках, присвячених інноваційній діяльності в цілому, недостатньо матеріалів для того, щоб досліджувати стан, характер та особливості інноваційних процесів в аграрному виробництві.

Визначено, що основним джерелом інформації для дослідження інноваційного розвитку аграрного виробництва є галузева статистика, яка характеризує науково-технічний рівень аграрного виробництва. Разом з офіційними видавництвами використовуються також матеріали поточної звітності і перш за все річні звіти сільськогосподарських підприємств, зведені по областях, регіонах та країні.

Встановлено, що впровадження інноваційних технологій в аграрне виробництво, а не інноваційних продуктів, нині виступає ключовою детермінантою формування конкурентоспроможності галузі у довгостроковій перспективі. *Зазначено, що* переважна більшість усіх впроваджених інноваційних технологій – іноземні розробки.

40.03.00.04.Ф; 0116U000017 «Теоретико-методологічне забезпечення міжнародної інтеграції агропродуктового сектора економіки України» – керівник: доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН М.І. ПУГАЧОВ

Етап 2016 року – «Вплив формування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС на вітчизняне агропромислове виробництво».

Розроблені концептуальні положення, рекомендації та пропозиції щодо формування аграрної політики в умовах євроінтеграції агропромислового сектору економіки України, які реалізовано при розробці проекту Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року.

Проаналізовано товарну та географічну структуру експорту-імпорту Україною агропродовольчої продукції, її натуральні та вартісні обсяги, а також загальну цінову ситуацію на ринку. *Визначено* основні тенденції розвитку глобального ринку продовольства, ключові аспекти аграрної політики в світі, його регіонах та окремих країнах, розглянуто застосовувані ними заходи тарифного і нетарифного регулювання експорту-імпорту продукції сільського господарства.

Здійснено оцінку: потенціалу експорту вітчизняної агропродовольчої продукції в умовах існуючих інтеграційних процесів, сучасних викликів та майбутніх пріоритетів для АПК України та прогноз розвитку взаємної торгівлі агропродовольчою

продукцією України та ЄС; положень економічної частини Угоди, де встановлюється перехідний період у максимум 10 років, протягом якого поступово створюватиметься зона вільної торгівлі.

Розглянуто перспективи зовнішньоекономічної діяльності вітчизняного АПК з врахуванням об'єктивних можливостей його залучення в рамках існуючих та нових інтеграційних пріоритетів.

ПІДПРОГРАМА 40.04 «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО, ІНВЕСТИЦІЙНОГО ТА ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА»

Керівник підпрограми – М.Я. ДЕМ'ЯНЕНКО, академік НААН

У 2016 році дослідження проводилися за темами:

40.04.00.01.Ф. 0116U000154 «Теоретико-методологічне забезпечення податково-бюджетного регулювання розвитку аграрного сектору економіки» – керівник: кандидат економічних наук Л.Д. ТУЛУШ.

Етап 2016 року – «Теоретико-методологічне обґрунтування засад формування податково-бюджетної політики у аграрному секторі економіки».

Узагальнено теоретико-методологічні засади формування податково-бюджетної політики в аграрному секторі економіки в умовах реформування системи державної фінансової підтримки сільського господарства та посилення євроінтеграційних процесів.

Встановлено, що: у довгостроковому періоді рівень державної фінансової підтримки виробників суттєво коливається в залежності від змін ринкової ціни. Оцінка підтримки виробників (PSE) у 2015 році, як і у попередніх періодах, продовжує мати від'ємне значення, оскільки рівень вітчизняних цін через внутрішні політичні та організаційні обмеження є нижчим від світових цін.

Обґрунтовано, що: важливим напрямком модернізації бюджетної політики є необхідність посилення відповідності правового забезпечення державної підтримки сільського господарства України поточній економічній та політичній ситуації; значимість податково-бюджетного складової фінансового регулювання економічних процесів потребує ґрунтовного опрацювання при формуванні фіскальної політики теоретико-методологічних засад податково-бюджетного регулювання розвитку аграрного сектору економіки; спеціальні податкові режими з уніфікованим порядком застосування показали свою ефективність в нульових роках.

Опрацьовано концептуальні засади посилення доходної бази органів місцевого самоврядування сільських територій з метою підвищення рівня фінансування розвитку сільських територій, зокрема шляхом стимулювання розвитку сільської зайнятості та підвищення рівня доходів сільського населення, що передбачає диверсифікацію сільської економіки, підтримку фермерства й альтернативних форм зайнятості та самозайнятості населення, полегшення доступу до ресурсів усіх видів.

40.04.00.02.Ф; 0116U000162 „Теоретико-методологічне забезпечення інвестування розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій” – керівник: кандидат економічних наук *М.І. КІСІЛЬ*.

Етап 2016 року – «Обґрунтування стратегічних напрямів і пріоритетів інвестицій у розвиток аграрного сектору економіки».

Розроблено проект концепції інвестування розвитку аграрного сектору економіки за стратегічними напрямами і пріоритетами.

Розроблено пропозиції щодо поліпшення умов інвестування та підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства і сільських територій регіонів.

Удосконалено методичні підходи з організації моніторингу інвестицій у розвиток соціальної сфери села, узагальнено та систематизовано напрями капітальних вкладень у розрізі соціально-побутових та соціально культурних напрямів їх спрямування, оцінено сучасний стан інвестиційного забезпечення розвитку сільських територій.

Встановлено, що розвиток аграрного сектору економіки у стратегічній перспективі слід здійснювати шляхом формування інвестицій за стратегічними національними критеріями та пріоритетними для агробізнесу напрямами, що потребує удосконалення сформованого ринкового механізму управління цим процесом на усіх рівнях.

Обґрунтовано, що на період до 2025 р. концептуально найважливішими стратегічними напрямами і пріоритетами є: збільшення обсягів виробництва свинини в усіх формах господарювання; створення потужностей з виробництва високоякісного молока в особистих селянських і фермерських господарствах, а також виробництва для скотарства кормів у спеціалізованих підприємствах; залучення іноземних кредитів для формування мережі пунктів по заготівлі молока з особистих селянських господарств і потужностей з його перероблення в сухе молоко і масло на експорт.

40.04.00.03.Ф; 0116U000196 **«Теоретико-методологічні засади трансформації інституціональних основ бухгалтерського обліку та гармонізації звітності й аудиту в аграрному секторі економіки»** - керівник: кандидат економічних наук Б.В. МЕЛЬНИЧУК.

Етап 2016 року – «Формування теоретичних засад трансформації вітчизняного інституту бухгалтерського обліку до рівня розвинутих економік».

Розроблено стратегічні напрями формування та розвитку галузевої обліково-інформаційної політики, що передбачають комплекс заходів спрямованих на забезпечення достовірного інформаційного представлення аграрної галузі.

Розроблені стратегічні напрями аудиторського супроводження аграрного підприємництва, що визначають головні проблеми відсутності належного аудиторсько-консалтингового супроводу діяльності аграрних підприємств та першочергові завдання для їх вирішення.

Розроблені концептуальні основи трансформації вітчизняного інституту бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграційних процесів та децентралізації

Дослідження показали, що єдиними фахівцями економічного профілю в більшості аграрних підприємств залишилися бухгалтери, що свідчить про їх визначальну роль і відповідальність за формування якісної та достовірної облікової інформації про стан аграрної галузі. Разом із цим, галузеві органи управління (Мінагрополітики) фактично відмовилися від впливу на галузевий бухгалтерський облік, як в методологічному, так і в організаційно-методичному плані.

Реалізація розроблених стратегічних напрямів формування та розвитку галузевої обліково-інформаційної політики сприятиме приросту вартості активів аграрних підприємств та капіталізація аграрної галузі в цілому на 285,1 млрд. грн., підвищенню інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Концептуальними завданнями трансформації інституту бухгалтерського обліку в умовах євроінтеграційних процесів та децентралізації визначено: формування механізмів нагляду за фінансовою прозорістю і фінансовим ринком для наближення до норм і вимог, які діють в країнах ЄС; посилення ролі і впливу фінансової звітності на забезпечення чесності і прозорості на рівні суспільства в цілому для реалізації довгострокових перспектив по децентралізації; зниження адміністративного навантаження на малі підприємства, спрощення фінансової звітності для малого та мікро-бізнесу.

40.04.00.04.Ф; 0116U000063 «Розробити теоретико-методологічні засади фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору економіки» - керівник: доктор економічних наук, професор П.А. СТЕЦЮК

Етап 2016 року – «Обґрунтування організаційно-економічних засад формування та розвитку національної системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва».

В науковому плані розв'язано завдання стосовно формування та розвитку національної системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва, теоретичного базису розробки інноваційних технологій кредитного забезпечення аграрного виробництва, формування ефективних фінансово-економічних механізмів управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Аргументовано необхідність формування і розвитку національної системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва у контексті забезпечення високого рівня адаптивності до змін у зовнішньому економічному оточенні та внутрішньому фінансово-економічному становищі, а також забезпечення стабільного економічного розвитку аграрного виробництва.

До складу Національної системи фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва необхідно включити такі основні підсистеми і сегменти: фінансова підсистема: структурні ланки бюджетів: державний бюджет; місцеві бюджети; бюджети суб'єктів аграрних виробників. сегмент страхування; податковий сегмент; сегмент позабюджетних фондів; фондовий сегмент; кредитна підсистема: банківський сегмент; валютний сегмент.

Запропоновано стратегічні напрями посилення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в аграрній сфері шляхом формування належного рівня їх фінансового забезпечення, розвитку системи фінансової безпеки та вдосконалення державного регулювання.

Уточнено суспільне призначення і функції агрострахування, розкрито його роль, внутрішні ознаки та риси, котрі дозволяють виокремити страхові відносини із усієї сукупності фінансових відносин, виявити їхню глибинну внутрішню природу та специфіку.

ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПІДПРОГРАМА 40.01 «ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ»

У 2016 році дослідження проводилися за темами:

**40.01.00.08.П.; 0116U003107 «Розробити модель
молочарського сільськогосподарського обслуговуючого
кооперативу»** - керівник: доктор економічних наук, професор,
академік НААН М.Й. МАЛІК.

*Етап 2016 року – «Теоретичне і методичне
обґрунтування оптимізації підвищення
конкурентоспроможності кооперативних структур в
розвитку сільських територій».*

Обґрунтовано: теоретичні засади конкурентоспроможності кооперативних структур на селі, побудованих на принципах кооперації, з використанням організаторських здібностей та професійного рівня керівників і спеціалістів; методичні підходи інституційних передумов трансформації ОСГ в суб'єкти підприємницької діяльності – диференціація статусу сільськогосподарських СПД та особистих селянських господарств.

На основі застосування інституційного підходу до дослідженню різних аспектів самоорганізації сільського населення систематизовані інституційні чинники та умови її розвитку (економічні, соціальні, екологічні, правові, соціокультурні), що визначають механізми взаємодії суб'єктів економіки в рамках багатокладності сільськогосподарської діяльності.

**40.01.00.09.П.; 0116U003055 «Наукове та організаційне
забезпечення розвитку системи сільськогосподарського
дорадництва»** - керівник: доктор економічних наук, професор,
академік НААН М.Ф. КРОПИВКО.

*Етап 2016 року – «Методологічне обґрунтування засад
та методичний супровід робіт з підвищення дієвості
функціонування системи сільськогосподарського
дорадництва в Україні в умовах децентралізації влади та
євроінтеграції».*

Забезпечено методологічне обґрунтування засад та методичний супровід робіт з підвищення дієвості функціонування системи сільськогосподарського дорадництва в Україні.

Узагальнено закономірності становлення дорадчих служб: на етапі становлення практично в усіх країнах дорадчі служби мали юридичний статус державних установ і фінансувалися з державного бюджету. З плином часу та розвитком самоврядних засад управління в деяких країнах дорадчі служби передавалися у відання представницьких органів господарського самоврядування (Франція – у відання аграрних палат, Данія – кооперативних об'єднань, Латвія – у змішане управління державних органів і Союзу фермерів тощо), в інших країнах – у відання місцевих органів влади (Польща – воєводств, Росія – департаментів розвитку агропродовольчого комплексу та споживчого ринку країв, областей тощо) при збереженні організаційно-методичного забезпечення за центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики.

Опрацьовані концептуальні підходи до формування державної системи сільськогосподарського дорадництва в Україні з використанням науково-технічного та кадрового потенціалу Національної академії аграрних наук України.

ПІДПРОГРАМА 40.02 «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКОВОГО ОБІГУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ ТА РЕГІОНАХ»

У 2016 році дослідження проводилися за темами:

40.02.00.07.П; 0116U000014 «Розробити прогноз собівартості, прибутковості, рентабельності продукції рослинництва і тваринництва в сільськогосподарських підприємствах України (щорічно)» - керівник: доктор економічних наук, професор, академік НААН В.Я. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК.

Етап 2016 року – «Розробка прогнозу собівартості, прибутковості, рентабельності продукції рослинництва і тваринництва в сільськогосподарських підприємствах»

Удосконалено методика прогнозу собівартості продукції, її дохідності, прибутковості та рентабельності в сільськогосподарських підприємствах України..

Методика прогнозування собівартості сільськогосподарської продукції. Собівартість продукції, яка може скластися у 2016 році, визначалася шляхом збільшення (зменшення) фактичних витрат за попередній 2015 рік на відповідний коефіцієнт по всіх статтях

калькуляції. Основні статті витрат: “Насіння та посадковий матеріал”. Коефіцієнт зростання витрат на гектар посіву зернових культур під урожай 2016 року визначався виходячи із зростання цін на зерно на внутрішньому ринку та імпордне насіння. *Прямі витрати на оплату праці*”. Коефіцієнт зростання оплати праці визначено 1,23. “Мінеральні добрива”. Визначено співвідношенням ціни 1 т NPK, внесених під урожай 2016 р., до ціни 1 т NPK, внесених під урожай 2015 р., який становить 1,414. Враховуючи, що під урожай 2016 р. внесено мінеральних добрив на 1 % більше, коефіцієнт приросту затрат по цій статті на гектар посіву становитиме 1,43 (1,414 x 1,01). “Нафтопродукти”. Середня ціна за 1 л пально-мастильних матеріалів під урожай 2015 р. (з 9-го міс. 2014 р. по 8-й міс. 2015 р.) становила 18,87 грн, під урожай 2016 р. (з 9-го міс. 2015 р. по 8-й міс. 2016 р.) – 18,11 грн. Отже, коефіцієнт зміни затрат по цій статті під урожай 2016 р. проти 2015 р. становитиме 0,96 (18,11 грн : 18,87 грн).

40.02.00.08.П; 0116U000015 «Розробити прогноз виробництва продукції сільського господарства України на короткострокову перспективу (щорічно)» керівник: доктор економічних наук, професор, академік НААН В.Я. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК.

Етап 2016 року – «Розробка прогнозу виробництва продукції сільського господарства України на короткострокову перспективу»

Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2016 році здійснювався в три етапи: в січні, травні та у листопаді поточного року. Прогноз виробництва продукції рослинництва у січні 2016 року здійснено на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України про площі посіву сільськогосподарських культур.

Для моделювання і прогнозування урожайності розроблено пакет прикладних програм. Для математичного забезпечення пакету використана теорія динамічних рядів: методи адаптивного моделювання, методи авторегресії-ковзного середнього (моделі Бокса-Дженкінса) та експоненціального вирівнювання рядів. Для прогнозування за адаптивним методом використовується модель, параметри якої визначаються у процесі її побудови. Попередня оцінка параметрів цієї моделі базується на даних вихідного динамічного ряду за методом експоненціального вирівнювання. Побудова моделей і розрахунок прогнозу проводився як методами адаптивного моделювання, так і методом авторегресії-ковзного середнього.

**ПІДПРОГРАМА 40.04 «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО, ІНВЕСТИЦІЙНОГО ТА
ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА»**

У 2016 році дослідження проводилися за темами:

40.04.00.12.П; 0116U000137 «Розробити моделі та інструментарій оподаткування суб'єктів агропромислового виробництва в умовах припинення дії спеціальних режимів оподаткування» – керівник: кандидат економічних наук *Л.Д. Тулуш*.

Етап 2016 року – «Моделювання наслідків скасування спеціальних режимів оподаткування сільгосп підприємств».

Здійснена науково-обґрунтована оцінка наслідків скасування спеціальних режимів оподаткування для сільгосп підприємств. Проведено науково-обґрунтовану оцінку можливих наслідків скасування спеціальних режимів оподаткування для сільгосп підприємств, зокрема відміни спеціального режиму справляння податку на додану вартість у сфері сільського господарства.

Узагальнено можливі наслідки реформування діючого механізму справляння ПДВ у сфері сільського господарства. При оцінюванні наслідків враховувалось максимально можливе коло інтересів – зокрема сільгосп підприємств – в частині втрат частини доходів (в розрізі окремих видів агробізнесу); держави – в частині зміни бюджетних доходів; економіки в цілому – в частині впливу на інфляційні процеси, зміни цін на продовольчі товари, оптимізації структури агропромислового виробництва.

40.04.00.13.П; 0116U000163 „Розробити методичні підходи та обґрунтувати типові інвестиційні проекти особистих селянських господарств і створюваних ними сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів” – керівник: кандидат економічних наук *М.І. КІСІЛЬ*.

Етап 2016 року – „Обґрунтувати методичні підходи до оцінок тваринницьких інвестиційних проектів особистих селянських господарств”.

Узагальнено методи оцінки інвестиційних проектів. Обґрунтовано методичні підходи до оцінок тваринницьких інвестиційних проектів особистих селянських господарств. Розроблено методичні підходи до оцінки внутрішнього інвестиційного потенціалу, побудовано класифікацію інвестиційних ризиків інвестиційних проектів та узагальнено основні методи оцінки тваринницьких інвестиційних проектів ОСГ.

Доведено, що в оцінках тваринницьких інвестиційних проектів ОСГ, окрім загальних, доцільно використовувати такі спеціальні методичні підходи, що визначають особливості застосування методології проектного аналізу.

40.04.00.14.П; 0116U000195 «Розробка системи науково-методичного та інформаційно-консультаційного забезпечення діяльності економічних служб підприємств АПК» - керівник: кандидат економічних наук Б.В. МЕЛЬНИЧУК.

Етап 2016 року – «Аналіз нормативно-правової бази з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності в сільському господарстві та стану інформаційно-консультаційного супроводження діяльності сільськогосподарських підприємств».

За результатами досліджень:

Здійснено дослідження стану та тенденцій розвитку звітності сільськогосподарських підприємств засвідчили, що вони нерозривно пов'язані із загальнонаціональним планом гармонізації вітчизняного законодавства до законодавства Європейського Союзу. На виконання зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС уряд схвалив плани імплементації двох директив Європейського Парламенту та Ради ЄС у сфері бухгалтерського обліку та аудиту – Директиви 2013/34/ЄС та Директиви 2006/43/ЄС про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності. Директива 2013/34/ЄС від 26.06.2013 р. спрямована на гармонізацію європейського бухгалтерського обліку шляхом досягнення порівнянності показників фінансової звітності при досягненні балансу між необхідною користувачам інформацією та тягарем зобов'язань, покладених на підприємства. В рамках плану імплементації вимог вказаних директив співробітники відділу приймали участь у розробці змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», що передбачають виділення критеріїв розмежування суб'єктів господарювання за розмірами, і вимог щодо розкриття і подання ними фінансової звітності.

40.04.00.15.П;01 0116U000064 «Розробка системи мікрокредитування особистих селянських та малих фермерських господарств» - науковий керівник: доктор економічних наук, професор П.А. СТЕЦЮК.

Етап 2016 року – «Теоретико-методологічні засади мікрокредитування сільськогосподарських підприємств та особистих селянських господарств».

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади та стратегічні напрями формування і розвитку системи мікрокредитування.

Визначено, що вітчизняна система мікрокредитування знаходиться на стадії становлення і розвитку. Основні проблемні питання її розвитку полягають у високій вартості та часовому режимі погашення мікропозик, відсутності належної практики оцінки і нівелювання ризиків, в слабкості законодавчої та ресурсної бази, низької обізнаності суб'єктів підприємницької діяльності.

Встановлено відсутність належних організаційно-економічних та методичних передумов стимулювання участі інституціональних інвесторів у програмах фінансування мікрофінансових організацій. У першу чергу це відноситься до податкового законодавства, а також питань грошово-кредитної політики, яка надає величезний вплив на розвиток сучасного сектора мікрокредитування.

На базі отриманих результатів наукових досліджень за ПНД 40 науковцями розроблено низку програмних та прогнозних документів, серед найважливіших:

Проект Стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні на період до 2025 року;

Проект Національної доктрини розбудови аграрного устрою України (стратегічного бачення);

Проект „Концепції розвитку сільських територій до 2025 року”;

Проект наукової Концепції державної цільової програми нормативно-правової і техніко-технологічної підтримки з проблем землеробства та екологічної безпеки використання орних земель;

Пропозиції до національної стратегії нормативно-правової і техніко-технологічної підтримки з проблем землеробства та екологічної безпеки використання орних земель;

Пропозиції до проекту Цілей сталого розвитку на період до 2030 року;

Прогнозні обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств на 2016 та її ефективності в сільськогосподарських підприємствах.

Науковцями здійснено експертизу ряду законодавчих і нормативних документів. Так, у 2016 р. проведено експертну оцінку проектів і чинних законодавчих актів та внесено пропозиції щодо удосконалення: проектів Законів України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо переважного права на укладання договору оренди земельної ділянки»; «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування з

управління земельними ресурсами та посилення державного контролю за використанням і охороною земель»; «Про збереження родючості ґрунтів та охорону їх родючості»; «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо державного регулювання виробництва і реалізації цукру»; «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру»; «Про ставки ввізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур». Розроблено проекти Законів України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо збереження сприятливих умов для функціонування сільськогосподарських підприємств у 2016 році» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо відновлення у 2016 році дії спеціального режиму справляння податку на додану вартість у сфері сільського господарства».

Основними результатами науково-дослідницької роботи протягом 2016 р. Інституту є:

Наукова доповідь: Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр.;

Фінансово-економічне обґрунтування заходів Концепції розвитку сільських територій;

Наукова доповідь: «Наукові засади запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення;

Проект Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення;

Методичні рекомендації щодо економічного стимулювання власників землі та землекористувачів за раціональне використання і охорону земель;

Розрахунок собівартості об'єктів державного цінового регулювання на 2016/2017 маркетинговий період;

Інформація щодо витрат на виробництво пшениці, жита, гречки та кукурудзи у 2016/17 маркетинговому періоді;

Помісячний моніторинг закупівельних, оптово-відпускних та роздрібних цін на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки в цілому по Україні та в розрізі областей протягом 2016 року;

Матеріали щодо оцінки положень проекту Державного бюджету України на 2017 рік в частині відповідності напрямів та обсягів бюджетного фінансування сільгосптоваровиробників стратегічним та програмним документам розвитку аграрного сектору економіки, а також діючим нормативним (законодавчим) актам;

Доповідна записка «Реформа спеціальних режимів оподаткування у сільському господарстві: аналітична оцінка можливих сценаріїв»;

Техніко-економічне обґрунтування створення державної системи сільськогосподарського дорадництва з використанням потенціалу НААН та з урахуванням заходів по децентралізації влади;

Методичні підходи щодо прогнозування розвитку галузей рослинництва і тваринництва. Пакет прикладних програм з прогнозування урожайності сільськогосподарських культур;

Пропозиції щодо розробки методики проведення індексації виробничих ресурсів для визначення фінансових результатів діяльності сільгосп підприємств в умовах інфляції;

Методичні рекомендації з розробки інвестиційних проектів розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах;

Стратегічні напрями аудиторського супроводження аграрного підприємництва.

В Інституті опрацьовано план заходів з розроблення і впровадження системи управління якістю НДР відповідно до ДСТУ ISO 9001–2009.

За результатами досліджень у 2016 році науковцями ННЦ «Інститут аграрної економіки» опубліковано більше ніж 200 наукових праць, видано і доставлено передплатникам 12 номерів Міжнародного наукового журналу «Економіка АПК», 4 номери фахового науково-виробничого журналу «Облік і фінанси».

Основні публікації:

1. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наукова доповідь / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Гадзало Я.М., Лупенко Ю.О., Пугачов М.І. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2016. – 546 с.

2. Управління інноваційно-технологічним розвитком агросфери / М.Г. Лобас, В.В. Россоха, Д.О. Соколов. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 414 с.

3. Річна бухгалтерська звітність сільськогосподарських підприємств / [Б.В. Мельничук, Н.Л. Жук, В.М. Метелиця, Л.С. Стецюк]. – К.: ТОВ «Всеукраїнський інститут права і оцінки», 2016. – 64 с.

4. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект: монографія / Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, В.М. Заєць ; ред. М.Й. Малік. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 432 с.

5. Розвиток інноваційної діяльності в аграрній сфері: менеджмент та ефективність: монографія / О.Г. Шпикуляк, М.І. Грицаєнко. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. – 424 с. (34,45)

6. Облік і внутрішній аудит інноваційної діяльності в науково-дослідних установах: монографія / Н.М. Столярчук. – ННЦ «ІАЕ», 2016. – 196 с.
7. Основні засоби сільськогосподарських підприємств : стан, оцінка, відтворення: монографія / М.М. Могилова. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 404 с.
8. Агроекономічні трансформації в Україні: напрямки та перспективи розвитку: монографія / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 372 с.
9. Фінансовий механізм забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем: монографія / С.А. Навроцький. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2016. – 283 с.
10. Розвиток земельних відносин в аграрній сфері: монографія / [М.М. Федоров, В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Ходаківська та ін.]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 432 с.
11. Сільська економіка / В.С. Дієсперов. – ННЦ «ІАЕ», 2016. – 272 с.
12. Формування збутової політики маркетингу аграрних підприємств: монографія / В.В. Россоха, О.М. Шарапа. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 224 с.
13. Методичні підходи до оцінки підприємницької діяльності в аграрній сфері економіки / [Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, В.В. Вітвіцький та ін.]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 57 с.
14. Методичні рекомендації з обґрунтування нормативної потреби основних засобів на виробництво сільськогосподарської продукції / [О.В. Захарчук, М.І. Герун, М.М. Могилова та ін.]. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 60 с.
15. Теоретичні засади інвестиційного забезпечення розвитку товарного кормовиробництва / [М.І. Кісіль, Н.А. Спринчук, І.С. Воронецька та ін.]. – НААН, ННЦ «ІАЕ», ІКСГП, Вінниця, 2016. – 56 с.
16. Науково-практичні рекомендації щодо запровадження міжнародних економічних стандартів управління ISO 14000 у сфері відтворення родючості ґрунтів / О.А. Корчинська. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. – 24 с.

**РЕЗУЛЬТАТИ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УСТАНОВ-СПІВВИКОНАВЦІВ
ПНД 40 «АГРАРНА ЕКОНОМІКА» У 2016 РОЦІ**

Фундаментальні дослідження:

По Підпрограмі 40.01 “Теоретичні і методологічні засади забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах децентралізації управління”:

40.01.00.05.Ф. Обґрунтування наукових засад організаційно-економічного механізму формування доходів та зростання рівня життя сільського населення в умовах Карпатського регіону (*Інститут сільського господарства Карпатського регіону*) – структуровано фактори, що зумовлюють необхідність поглиблення методології дослідження проблеми формування доходів сільського населення в контексті перспективи модернізації соціально-економічної моделі територіального розвитку; досліджено теоретико-методологічний базис категорії доходів сільського населення як економічної основи підвищення рівня життя; узагальнено методичні підходи до аналізу доходів і рівня життя сільського населення; досліджено проблеми і фактори трансформації політики доходів сільського населення в контексті завдань модернізації соціально-економічної моделі територіального розвитку; обґрунтовано концептуальні засади активізації політики доходів сільського населення в контексті реалізації положень стратегічних і програмних документів розвитку аграрної сфери і сільських територій.

40.01.00.06.Ф. Теоретико-методичні засади збалансованого соціально-економічного розвитку сільських територій: регіональний аспект (*Тернопільська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН*) – обґрунтовано теоретичні засади понятійного детермінізму об’єкта дослідження; визначено дієві характерні ознаки та функціональні особливості поняття «сільські території»; узагальнено методичні підходи з вивчення соціально-економічного розвитку сільських територій; доведено необхідність формування системного підходу до визначення сільських територій, що базується на збалансованості економічної, соціальної та екологічної складової їх розвитку; дано оцінку різним концепціям соціально-економічного розвитку сільських територій, обґрунтовано їх генезис та сучасний вимір; узагальнено міжнародний досвід розвитку сільських територій, системи управління соціально-економічними процесами та можливості застосування окремих напрямів діяльності у вітчизняних реаліях.

40.01.00.07.Ф. Теоретико-методологічне обґрунтування управління розвитку рисівництва в Україні (*Інститут рису НААН*) – визначено сутність стратегічного управління розвитком галузі рисівництва та запропоновано концептуальний підхід до розробки стратегії управління розвитком галузі; удосконалено системний підхід до розробки регіональної програми розвитку рисівництва; розкрито основні принципи, підстави, спрямованість, стадії розробки та

виконання регіональної програми розвитку рисівництва. На основі відповідного законодавчого і нормативно-правового поля розроблено структуру концепції і регіональної програми розвитку галузі рисівництва; розроблено такі нормативні документи: проект Галузевої комплексної програми «Розвиток галузі рисівництва в Україні до 2020 року»; проект Стратегії розвитку галузі рисівництва до 2025 року.

По Підпрограмі 40.02 “Теоретико-методологічні засади забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва та розвитку земельних відносин в умовах формування ринкового обігу земель в Україні та регіонах”

– 40.02.00.03.Ф. Науково-методичні засади регіонального розміщення виробництва і переробки овочевої продукції (Інститут овочівництва і багтанництва) – проведено моніторинг діяльності сільськогосподарських підприємств-виробників овочів за зональним принципом. Створено базу даних по виробництву, зберіганню, переробці та збуту овочевої продукції за областями і згруповано їх по ґрунтово-кліматичним зонам, що включає 201 господарство; здійснено аналіз кон'юнктури овочевого ринку на світовому та національному рівнях. Визначено місце, значення і роль овочепродуктового підкомплексу у виконанні соціально-економічних функцій; вивчено вплив складових технологічного процесу на собівартість і ціну при виробництві овочевої продукції з врахуванням зональних особливостей. досліджено вплив інноваційних розробок на економічну ефективність виробництва овочів; розроблено нормативи собівартості на вирощування основних овочевих культур (огірок, томат, цибуля ріпчаста, капуста білоголова, морква, буряк столовий). Впровадження запропонованих техніко-технологічних рішень поліпшує якісні характеристики овочевої продукції та матиме вплив на екологічну безпеку країни; розроблено мінімально допустимі ціни на органічні овочі (основні культури) на основі нормативного методу, що забезпечують розвиток овочівництва за умов розширеного відтворення (рентабельність виробництва не менше 35%). Розроблено ефективні технологічних рішення для окремих зон на основі фактичних даних обстежуваних овочевих господарств та інноваційних розробок ІОБ НААН; підготовлено пропозиції щодо економіко – правового, науково-технічного, інноваційно-інвестиційного розвитку і зонального розміщення виробництва овочів.

– 40.02.00.04.Ф. Теоретико-методологічні засади підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва в особистих селянських господарствах (Прикарпатська ДСГДС ІСГКР) – отримані теоретико-методологічні основи виникнення, функціонування, розвитку та значення особистих селянських господарств щодо виробництва продукції тваринництва; обґрунтовані чинники впливу на ефективність виробництва продукції тваринництва трьох агроґрунтових зон Івано-Франківської області; проаналізовано різні підходи щодо розуміння категорій "ефективність" та "ефективність продукції тваринництва"; визначено комплекс

взаємозв'язаних чинників, які впливають на підвищення ефективності виробництва продукції тваринництва в особистих селянських господарств; показано доцільність подальшого дослідження чинників, які впливають на підвищення ефективності продукції тваринництва сімейних ферм; – визначено економічну ефективність виробництва продукції молочного та м'ясного скотарства в сімейних фермах.

40.02.00.05.Ф. Науково-методичне обґрунтування розвитку сільськогосподарського виробництва в степовій зоні України (Кіровоградська ДСГДС) – обґрунтовано елементи теоретичних засад науково-методичного забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, які спрямовано на вирішення комплексу проблем продовольчої безпеки, підвищення його конкурентоспроможності і рівня добробуту мешканців сільських територій; науково обґрунтовано підхід до трактування в економічній теорії поняття розвиток сільськогосподарського виробництва; досліджено регіональні аспекти ефективності виробництва аграрної продукції і шляхи підвищення її конкурентоспроможності в степовій зоні; удосконалено критерії і обґрунтовано методику типологізації регіонів степової зони за рівнем розвитку аграрного виробництва; встановлено, що найбільш конкурентоспроможним аграрне виробництво степової зони України було в Кіровоградській (8-й ранг), Дніпропетровській (7-й ранг) і Херсонській (6-й ранг) областях. Встановлено, що в досліджуваних регіонах з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь 1 % зростання інвестицій в аграрному секторі забезпечував аналогічний приріст валової продукції в середньому на 0,5 %; визначено моделі і економетричну оцінку внеску різних факторів виробництва в економічне зростання сільського господарства у 2000-2015 рр.

40.02.00.06.Ф. Інституціональне забезпечення розвитку зрошуваного землеробства (Інститут зрошуваного землеробства НААН) – розкрито теоретичні засади інституціональних перетворень у вітчизняному зрошуваному землеробстві з урахуванням зарубіжного досвіду; науково обґрунтовано доцільність застосування інституціонального підходу в дослідженні процесів природокористування у зрошуваному землеробстві; досліджено передумови, складові, суперечності та шляхи їх розв'язання в процесі трансформацій інституціонального середовища у сфері зрошуваного землеробства; визначено перспективні напрями інституціональних перетворень у зрошуваному землеробстві; підготовлено рекомендації з теоретичного обґрунтування перспективних напрямів інституціональних перетворень у зрошуваному землеробстві.

По Підпрограмі 40.03 «Теоретико-методологічні засади ціноутворення, розвиток ринків аграрної продукції, матеріально-технічних ресурсів та інновацій»

40.03.00.05.Ф. Науково-методичні засади формування інтелектуального капіталу в аграрній сфері економіки (Прикарпатська ДСГДС ІСГКР) – проведений патентний пошук за тематикою досліджень і підготовлений Звіт про патентний пошук; розроблена технічна документація на проведення досліджень; отримана

базова інформація про наукові засади формування інтелектуального капіталу в аграрній сфері економіки; розпочато створення бази даних формування інтелектуального капіталу в аграрній сфері економіки.

40.03.00.08.Ф. Розробити теоретико-методологічне забезпечення інноваційного розвитку галузі садівництва та економічної оцінки новітніх технологій виробництва плодів і ягід (*Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН*) – здійснено аналіз сучасного стану розвитку садівництва в Україні та в регіоні зокрема за категоріями господарств, проаналізовано динаміку виробництва продукції за її видовою структурою та підкреслено стимулюючу роль державної інноваційної політики, здійснена оцінка забезпечення місткості ринку плодами та ягодами, вивчено купівельну спроможність населення та моніторинг цін на плодово-ягідну продукцію.

40.03.00.09.Ф. Науково-методологічні засади формування ринку кормів в Україні (*Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН*) – видано «Теоретичні засади інвестиційного забезпечення розвитку товарного кормовиробництва.»; встановлено фактори перетворення продукції кормовиробництва у товар, галузеву структуру інвестиційного забезпечення товарного кормовиробництва;

– розроблено методичку оцінки обсягів інвестиційного забезпечення розвитку товарного кормовиробництва. За проведеними розрахунками інвестування у товарне виробництво кормів склало 835,6 млн. грн., з них: інвестиції у товарне виробництво фуражного зерна – 831 млн. грн., у товарне виробництво грубих і соковитих кормів – 3,9 млн. грн. Обсяг інвестицій у транспортне забезпечення товарного кормовиробництва – 345,9 млн. грн; запропоновано шляхи покращення інвестиційного забезпечення розвитку товарного кормовиробництва, здійснено оцінку перспектив залучення інвестицій у товарне кормовиробництво.

По підпрограмі 40.04 “Теоретико-методологічні засади фінансового, інвестиційного та облікового забезпечення економічного розвитку аграрного виробництва”

40.04.00.05.Ф. Науково-методологічні засади формування корпоративних фінансів вітчизняних підприємств на зарубіжних фінансових ринках (*Товариство з додатковою відповідальністю «Інститут обліку і фінансів»*) – проаналізовано сучасний стан залучення фінансових ресурсів в АПК за рахунок зарубіжних фінансових ринків; обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до формування фінансових ресурсів підприємств агропродовольчого комплексу за рахунок первинного розміщення акцій (IPO) та торгівлі цінними паперами на міжнародних фондових біржах (Лондон, Варшава); – підготовлено пропозиції до змін чинного законодавства в частині сприяння формуванню малими та середніми підприємствами АПК корпоративних фінансів на IPO.

40.04.00.06.Ф. Інвестиційне забезпечення розвитку товарного виробництва кормів (*Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН*) – встановлено фактори перетворення продукції кормовиробництва у товар, галузеву структуру інвестиційного забезпечення товарного кормовиробництва; розроблено методику оцінки обсягів інвестиційного забезпечення розвитку товарного кормовиробництва. За проведеними розрахунками інвестування у товарне виробництво кормів склало 835,6 млн. грн., з них: інвестиції у товарне виробництво фуражного зерна - 831 млн. грн., у товарне виробництво грубих і соковитих кормів –3,9 млн. грн. Обсяг інвестицій у транспортне забезпечення товарного кормовиробництва – 345,9 млн. грн.; запропоновано шляхи покращення інвестиційного забезпечення розвитку товарного кормовиробництва, здійснено оцінку перспектив залучення інвестицій у кормовиробництво.

40.04.00.07.Ф. Науково-методологічне та організаційно-методичне забезпечення розбудови внутрішнього аудиту для створення належного інституційного середовища залучення фінансових ресурсів в аграрну галузь (*Товариство з додатковою відповідальністю «Інститут обліку і фінансів»*) – проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку внутрішнього аудиту в аграрній галузі; досліджено методологічні підходи до підвищення ефективності функціонування підприємств агропродовольчого комплексу за рахунок впровадження системи внутрішнього аудиту та підвищення дієвості внутрішнього контролю, що сприятиме підвищенню довіри користувачів до фінансової звітності та посиленню інвестиційної привабливості підприємств; запропоновано наукові підходи до формування підприємствами агропродовольчого комплексу системи внутрішнього аудиту; сформовано пропозиції до змін чинного законодавства в частині сприяння формуванню Концепції розбудови внутрішнього аудиту аграрної галузі.

40.04.00.08.Ф. Інвестиційне забезпечення розвитку виробництва продукції скотарства (*Інститут сільського господарства Західного Полісся НААН*) – узагальнено теоретичні засади інвестиційного забезпечення розвитку виробництва продукції скотарства; узагальнено погляди на економічну сутність інвестиційного забезпечення виробництва продукції скотарства та вивчено його особливості, узагальнено інституціональні аспекти та досвід державної підтримки виробництва продукції скотарства; встановлено, що інвестиційне забезпечення скотарства має особливості, до яких можна віднести: використання у виробничому процесі біологічних активів – тварин, рослин і землі; залежність виробництва від природно-кліматичних умов; значно вищий рівень ризиків, у порівнянні з іншими галузями; існуюча система державної підтримки в Україні недосконала та незбалансована по роках. Її розмір один з найнижчих серед країн ОЕСР і не відповідає тій ролі, яку відіграє в сучасних умовах сільське господарство в економіці держави. Особливо негативною була ситуація з державною підтримкою сільського господарства (за методикою ОЕСР)

в Україні в 2011, 2013-2015 рр., коли показники підтримки сільськогосподарських товаровиробників мали від'ємні значення, що свідчить про субсидування сільськогосподарськими товаровиробниками споживачів сільськогосподарської продукції. У 2015 р. за нижчого за світовий рівня цін, галузь недоотримала майже 64,1 млрд. грн, з них 13,5 млрд. грн. – недоотримали виробники молока. Ефективність інвестицій в скотарстві в сільськогосподарських підприємствах суттєво підвищується внаслідок здійснення інноваційних проектів. Нині такі проекти, пов'язані з реконструкцією та будівництвом тваринницьких комплексів, можуть фінансувати лише окремі сільськогосподарські підприємства; – підготовлено статті «Сучасний стан інвестиційної діяльності в сільському господарстві регіону», «Формування ринку м'яса Рівненської області», «Вплив інтенсивності вирощування ремонтного молодняку на господарські корисні ознаки молочних корів».

40.04.00.09.Ф. Інвестиційне забезпечення розвитку промислового садівництва: теорія та методика (*Інститут садівництва НААН*) – досліджено теоретичні засади інвестиційного забезпечення промислового садівництва. Розкрито сутність поняття «інвестиційне забезпечення промислового садівництва»; проаналізовано та систематизовано методичні підходи до його оцінки; визначено основні складові комплексного аналізу інвестиційного забезпечення: оцінка потреби в інвестиційних ресурсах, їх обсяги та динаміка, відповідність наявних інвестицій потребам, ефективність інвестицій, структура інвестиційних джерел та напрямів використання інвестицій; обґрунтовано напрями оцінки інвестиційного забезпечення в садівництві, зокрема джерела інвестування; об'єкти інвестування; інноваційна спрямованість інвестицій; проаналізовано сучасний стан розвитку галузі, відтворення садів і ягідників, проблеми та перспективи залучення інвестицій у виробництво плодово-ягідної продукції; обґрунтовано пропозиції щодо інвестиційного забезпечення розвитку промислового садівництва.

40.04.00.10.Ф. Методологічні та методичні засади підвищення якості та потенціалу облікової інформації у формуванні професійної компетентності працівників обліково-фінансових служб (*Товариство з додатковою відповідальністю «Інститут обліку і фінансів»*) – проаналізовано сучасний рівень якості облікової інформації та реалізації її потенціалу користувачами (власниками, галузевим управлінням, інвесторами); запропоновано наукові підходи до підвищення якості облікової інформації та посилення можливостей реалізації її потенціалу; розроблено напрями розвитку консалтингової підтримки обліково-фінансових служб суб'єктів аграрного бізнесу; – розглянуто можливості створення відкритих інформаційно-довідкових баз даних з питань ведення обліку та складання звітності.

Прикладні дослідження:

По Підпрограмі 40.01 “Теоретичні і методологічні засади забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах децентралізації управління”

40.01.00.10.П. Теоретичні засади кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємництва (*Інститут сільського господарства Полісся НААН*) – узагальнено та систематизовано сучасні теоретичні положення щодо розвитку аграрного підприємництва; проаналізовано роль аграрного підприємництва у розвитку економіки регіону; визначено експелерантні форми розвитку в аграрному підприємстві Житомирської області. Базова інформація щодо діяльності кооперативно-інтеграційних форм аграрного підприємництва; розроблено синергетично-гештальтний підхід до удосконалення кооперативно-інтеграційних форм аграрного підприємства, в якому досліджено аспекти формування синергетико-гештальтної системи, підсистем, структурних елементів кооперативно-інтеграційного розвитку аграрного підприємства в умовах активної взаємодії з євросередовищем та сприятимуть активізації розвитку таких процесів.

40.01.00.11.П. Розробити теоретичні і методичні засади розвитку підприємництва та кооперації аграрної сфери економіки Закарпатської області в умовах Євроінтеграції (*Закарпатська ДСГДС*) – визначено проблеми та перспективи розвитку конкурентного підприємницького середовища в аграрному секторі Закарпаття; проведено аналіз формування економічного середовища функціонування сільського підприємства, дослідження напрямків підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва за рахунок раціональної організації виробництва, спеціалізації, концентрації, кооперації та інтеграції виробництва та пошук шляхів раціонального розвитку галузей сільського господарства в умовах Євроінтеграції з урахуванням особливостей їх ведення в окремих регіонах та природно-економічних зонах Закарпаття, з використанням досвіду прикордонних з областю країн; – видано монографію « Інвестиційна діяльність аграрного сектору України в умовах розвитку прикордонного співробітництва з країнами ЄС.»

40.01.00.12.П. Розробка багатофункціональної інтегрованої моделі організації сільськогосподарського виробництва регіону на засадах кооперації, що забезпечуватиме стійку конкурентоспроможність товаровиробників на агропродовольчому ринку в умовах реалізації євроінтеграційних пріоритетів (*Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН*) – окреслено чинники, які спонукають до кооперування в аграрному секторі; визначено роль кооперації у становленні та розвитку економіки аграрного сектору; проаналізовано сучасний стан, динаміку й перспективи розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в умовах Євроінтеграції; визначено роль розвитку виробничого й ресурсного потенціалу сільських територій в системі

забезпечення конструктивних організаційно-економічних конструктивних змін; проведено аналіз соціально-економічних умов та виробничого й ресурсного потенціалу регіону для розвитку сільськогосподарської кооперації; завершується робота над формуванням бази даних для розробки багатофункціональної інтегрованої моделі організації сільськогосподарського виробництва.

40.01.00.13.П. Науково-організаційні засади стратегії розвитку сільських територій в умовах євроінтеграції (*Волинська ДСГДС ІСГЗП*) – досліджено основоположні концептуальні та теоретичні основи розробки стратегій (сутність, класифікацію, принципи та методичні підходи); обґрунтовано необхідність організації стратегічного планування соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах євроінтеграції; узагальнено та систематизовано досвід сільського розвитку в країнах – членах ЄС й доведено необхідність його врахування в сучасних умовах; проаналізовано існуючі стратегічні документи у галузі АПК та сільського розвитку, які розроблені у Волинській області на період до 2020 року; ідентифіковано, проаналізовано та систематизовано соціальні, економічні та екологічні проблеми сільського розвитку, що негативно впливають на функціонування сільських громад, які розміщені в природно-економічній зоні Полісся та звужують стратегічні можливості розвитку сільської економіки регіону; розроблено та обґрунтовано стратегічні та оперативні цілі й виокремлено конкретні перспективні напрями сільського розвитку досліджуваного регіону в умовах євроінтеграції; – підготовлено методичні рекомендації щодо розробки стратегії розвитку сільських територій Волинської області в умовах євроінтеграції.

По Підпрограмі 40.02 “Теоретико-методологічні засади забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва та розвитку земельних відносин в умовах формування ринкового обігу земель в Україні та регіонах”

40.02.00.10.П. Науково-методичні засади підвищення економічної ефективності вирощування зернових культур в зоні Степу з врахуванням сортових і технологічних параметрів (*Державна установа Інститут зернових культур НААН*) – встановлено проблематику зернової галузі відносно питань, що потребують поглибленого дослідження; опрацьовано наукові публікації та матеріали звітів про НДР Інституту зернових культур НААН, в яких висвітлено результати експериментальних досліджень з підвищення технологічної ефективності виробництва зерна для подальшого використання даної інформації при розробці концептуальних положень вирішення зернової проблеми; встановлено тенденції розвитку виробництва зерна в зоні Степу України, дано оцінку сучасного стану виробництва та його ефективності; проаналізовано вплив факторів на формування собівартості виробництва зерна; визначено вплив факторів ціни, собівартості, врожайності, ступеня інтенсивності, спеціалізації та концентрації виробництва на рівень економічної ефективності

виробництва зернових культур; – сформульовано концептуальні положення вирішення зернової проблеми та обґрунтовано стратегічні напрями підвищення економічної ефективності зерновиробництва в умовах Степу України.

40.02.00.11.П. Розробити економічний механізм збереження родючості ґрунтів (Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромисло-вого виробництва НААН) – встановлено, що в Україні відбувається відчутне виснаження ґрунтів, рівень родючості яких наближається до катастрофічного, що в свою чергу засвідчує низьку ефективність існуючого економічного механізму відтворення родючості ґрунтів; пропонуємо визначати економічний механізм збереження (розширеного відтворення) родючості ґрунтів як комплекс інструментів впливу на систему земельних відносин і сільськогосподарського землекористування з метою їх регулювання та забезпечення раціонального використання сільськогосподарських земель. Він є складовою загальної цілісної системи сталого землекористування в ринкових умовах. На досліджуваному часовому відтинку та в найближчій перспективі сталість слід розуміти як мету (бажаний результат), яку спочатку необхідно досягти (у плані відновлення родючості ґрунту, яка була знижена за останні кілька десятиліть під час господарської практики), а вже після цього підтримувати її на відповідному рівні. Економічний механізм має передусім стимулювати суб'єктів земельних відносин до розширеного відтворення родючості ґрунту. При цьому має бути забезпечене гармонійне поєднання як стратегічних цілей та інтересів (підвищення потенційної родючості ґрунту, зокрема вмісту гумусу як основного її показника), так і оперативних щодо отримання економічного зиску (зокрема, підвищення ефективної родючості); основними складовими економічного механізму збереження (розширеного відтворення) родючості ґрунтів є інструменти шести взаємозалежних блоків: блок нормативно-правових інструментів (Закони, постанови Верховної Ради, Укази Президента України, постанови Уряду, рішення центральних органів виконавчої влади; інструкції, норми, нормативи, методичне забезпечення); інституціональний блок (створення Державної служби охорони ґрунтів); блок інформаційного забезпечення (детальна інформація щодо кількісних і якісних параметрів землекористувань, економічне обґрунтування заходів відтворення родючості ґрунтів, природно-ресурсне забезпечення, звіти, маркетингова інформація, інновації); блок інструментів забезпечення контролю за використанням землі (моніторинг земель, експертиза землевпорядної та вишукувальної документації, екологічний маркетинг землекористування, екологічний аудит); блок інструментів економічного регулювання (державна підтримка, оподаткування (крім плати за землю, орендної плати за

використання землі), довгострокове пільгове кредитування, іпотека, інвестиції, економічне стимулювання, ціноутворення, страхові тарифи, відшкодування збитків, відшкодування втрат); блок фіскальних інструментів (плата за землю, штрафні санкції за погіршення якісних параметрів ґрунтів: вмісту гумусу, вмісту органічної речовини, поширенню водної та вітрової еродованості), штрафні санкції до господарюючих суб'єктів під час вирощування окремих культур, враховуючи рівень відновлення вмісту поживних речовин у ґрунті та величини їх прибутковості, збори за забруднення навколишнього середовища, орендна плата за використання землі, податкові пільги).

40.02.00.12.П. Розробити науково-методичні засади виробництва конкурентоспроможної продукції садівництва (Інститут помології імені А.П. Симиценка НААН) – методичні рекомендації по оцінці конкурентоспроможності продукції садівництва; удосконалена методика оцінки конкурентоспроможності продукції садівництва базується на використанні наступних показників: продуктивність (урожайність), ц/га (т/га); виробничі витрати, тис. грн. на 1 га; собівартість виробництва, грн./кг, ц; ціна реалізації (закупівельна ціна), грн./кг; прибуток на 1 га плодоносних насаджень, тис. грн.; рівень рентабельності виробництва, %; строк окупності капітальних вкладень, років.

40.02.00.13.П. Розробити організаційно-економічний механізм управління ризиками при вирощуванні і реалізації баштанних культур у зоні Нижньодніпровської піщаної арили (Інституту водних проблем і меліорації НААН) – досліджено сучасний стан галузі баштанництва у зоні Нижньодніпровської піщаної арили. Шляхом опитування товаровиробників та аналізу їх виробничої діяльності встановлено, які саме виробничі ризики притаманні галузі баштанництва і яким чином ці ризики впливають на обсяги виробництва. Встановлено, що однією з головних проблем в отриманні стабільних і якісних врожаїв сільськогосподарських культур є висока температура повітря та бездощів'я в літній період. Запропоновано класифікацію основних виробничих ризиків при вирощуванні баштанних культур за такими ознаками: джерело виникнення; масштаб впливу; термін впливу; імовірність можливого збитку.

40.02.00.14.П. Оцінка вартості нових сортів картоплі та економічна ефективність їх виробництва (Інститут картоплярства НААН) – вивчено питання важливості та необхідності створення нових сортів картоплі для розвитку картоплярства; досліджено міжнародний досвід розвитку селекції картоплі та її значення для економіки країни; досліджено витрати понесені на створення нових сортів насінневої картоплі на кожному етапі; сформовано проблеми вітчизняної селекції картоплі.

40.02.00.15.П. Теоретичні основи економічної оцінки технології вирощування та переробки біоенергетичних культур в Україні (Прикарпатська ДСГДС ІСГКР) – одержана інформація щодо методики формування біоенергетичних агропідприємств по вирощуванню, переробці і використанню біоенергетичних культур.

По Підпрограмі 40.03 “Теоретико-методологічні засади ціноутворення, розвиток ринків аграрної продукції, матеріально-технічних ресурсів та інновацій»

40.03.00.07.П. Обґрунтування науково-методичних засад формування та розвитку ринку олійних культур (Інститут олійних культур НААН) – здійснено аналіз виробничих показників соняшнику, сої, ріпаку в Україні за період 2013-2015 рр., відображена структура посівних площ та виробництва олійних культур в розрізі областей України, структура попиту та пропозиції на ринку олійних культур, представлені цінові позиції соняшнику, сої, ріпаку на аграрному ринку в розрізі мінімальних і максимальних цін, досліджено споживчі напрямки олійних культур, здійснено SWOT – аналіз виробництва олійних культур.

40.03.00.06.Пш. Формування та функціонування маркетингової інформаційної системи з виробництва та використання кормів й кормового білка в Україні (Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН) – проведена оцінка фактичного рівня забезпечення кормовим білком в Україні; визначені найбільші виробники кормових культур по адміністративних областях; сформовано фактичний та прогнозний баланс кормів та кормового білка в Україні відповідно до потреб галузі тваринництва з урахування продовольчої безпеки країни та виходу на зовнішній ринок; розроблено формат маркетингової інформаційної системи підтримки рішень у сфері кормовиробництва як на підприємстві, так і по Україні в цілому, в межах якої можливе проведення аналітичної оцінки стану та тенденцій зміни виробництва та використання кормів.

По підпрограмі 40.04 “Теоретико-методологічні засади фінансового, інвестиційного та облікового забезпечення економічного розвитку аграрного виробництва”

40.04.00.16.Пш. Наукове обґрунтування формування механізмів страхового захисту при виробництві та заготівлі кормів в сільськогосподарських підприємствах (Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН) – уточнено понятійно-категорійний апарат страхування в кормовиробництві для ефективної сільськогосподарської діяльності; проведено діагностику страхової політики в сільському господарстві; проаналізовано стан та тенденції зміни надання страхових послуг при вирощуванні кормових культур та заготівлі кормів; розроблено пропозиції щодо вдосконалення страхового захисту вирощування кормових культур з урахуванням зарубіжного досвіду; сформовано модель державної підтримки страхування при вирощуванні та заготівлі кормів в сільськогосподарських підприємствах.

